

3. Gogotishvili L. Platonizm v Zazerkal'e XX veka, ili vniz po lestnice, vedushhej vverh / L. Gogotishvili // Losev A. F. Ocherki antichnogo simvolizma i mifologii. – M., 1993. – S.922–942.
4. Gogotishvili L. Rannij Losev / L. Gogotishvili // Voprosy filosofii. 1989. – №7. – S.132–148.
5. Losev A. F. Znak. Simvol. Mif / A. Losev. – M.: MGU, 1982. – 480 s.
6. Losev A. Logika simvola / A. Losev // Filosofija. Mifologija. Kul'tura. – M., 1991.
7. Losev A. Problema simvola i realisticheskoe iskusstvo / A. Losev. – M., 1976. – 367 s.
8. Losev A. Filosofija imeni / A. Losev. – Iz rannih proizvedenij. – M., 1990.
9. Taho–Godi A. A. F. Losev / A. Taho–Godi. – M., 1997. – 459 s.
10. Troickij V. Iz istorii «Dialektiki mifa» A. F. Loseva / V. Troickij // Losev A. F. – M., 1999. – S.985–1001.
11. Horuzhij S. Ar'ergardnyj boj. Mysl' i mif Alekseja Loseva / S. Horuzhij // Voprosy filosofii. – 1992. – №10. – S.112–138.

Netetska E. V., PhD, Taras Shevchenko National University of Kyiv (Ukraine, Kyiv), Jenja_Hilko@ukr.net

The problem of symbol in religion

The article identifies the main provisions of A. Losev's reflection of the problem of symbol. It analyzes the attempt to define the universal structure of symbol and its use as an example of religious symbols. The aim of the article is to analyze the main aspects of the A. Losev's interpretation of symbol as the basis of the most philosophical studies of this problem. The need to analyze the symbolism theory of A. Losev due to his scientific authority in philosophical circles. Accented research attention on symbol as the reflection of the features human perception of the world. The problematical character of the research of symbol in religion is connected with the absence of the universal symbol theory. The research of known conceptions regarding the place and role of symbol in philosophy will get closer to the universal symbol theory.

Keywords: philosophical interpretation of symbol, religion, the ontological, sign, meaning, transcendence, acts of the mind.

* * *

УДК 130.122:37.013

Лаврова Л. В.,
кандидат філософських наук, доцент, завідувач
кафедри виховання та культури здоров'я,
Комунальний вищий навчальний заклад
«Дніпропетровський обласний інститут
псіхологічної педагогічної освіти»
(Україна, Дніпро), lavrovalaris0@gmail.com

ТІЛЕСНО–РУХОВА АКТИВНІСТЬ ЛЮДИНИ ЯК ФІЛОСОФСЬКЕ ПОНЯТТЯ

Розглянуті питання тілесно–рухової активності людини у контексті удосконалення методології дослідження та категоріального апарату філософії освіти. На основі використання системної та компаративістської методології, поєднання підходів соціальної філософії, філософії здоров'я та філософії освіти розкрито малодосліджений аспект проблеми, пов'язаний з визначенням методологічних засад розгляду та ролі рухової активності у становленні людини. Показано, що саме рухова активність є сферою поєднання духовного та тілесного і відповідно формування цілісної людини. Обґрунтовано необхідність акцентування рухової активності у процесі визначення індивідуальних траєкторій розвитку людини в освітньому процесі.

Ключові слова: філософія освіти, людина, духовне, тілесне, саморозвиток, фізична активність.

Одним з найбільш важливих екзистенційних вимірів людської тілесності слід вважати рухову активність, яку вона забезпечує. Саме через рухову активність здійснюється взаємозв'язок проблематики тілесності та фізичної культури як основи фізичного виховання в освітньому процесі. Рухову активність слід вважати і одним з основних напрямів екзистенційного напрямку у філософії тілесності, і найбільш вагомим аспектом проблематики феноменології тілесності. Важливою є і роль даного поняття у філософському розгляді дихотомії тілесного та духовного у людині, оскільки саме на

основі дослідження процесів руху та розвитку найбільш доцільно розробляти концепцію цілісної людини. Нарешті, слід вказати і на аксіологічний вимір поняття рухової активності, яке можна вважати методологічною основою для теоретичного обґрунтування ціннісно–світоглядних засад фізичної культури та фізичного виховання.

Тілесно–руховий дискурс аналізу людини актуалізує розгляд змісту екзистенційно–філософського розуміння рухової активності передусім у контексті сучасної фізкультурно–виховної діяльності не лише стосовно феноменології тілесності, а в широкій світоглядній інтерпретації уже як висхідної у розумінні принципів рухової активності. Теоретичним підґрунтям цього дискурсу можна вважати роботи таких авторів як М. Візитей, Ю. Мазов, Л. Газнюк, С. Муравйова, проте переважно у межах розробки найбільш загальних екзистенційно–феноменологічних підходів до розуміння тілесності та рухової активності. У вітчизняній філософії тілесності екзистенційно–феноменологічний підхід поки що розглядається лише у дуже незначній кількості робіт [2]. Відтак постає проблема визначення специфіки тілесно–рухової активності людини як предмету філософського дослідження.

Стан дослідження проблеми. Рухова активність людини є основним предметом різноманітних видів фізичної культури. В найбільш загальному вигляді рух – це і є сутність усього сущого, і Універсум як вічність характеризується саме рухом, що позначає будь–які зміни, які відбуваються у тому числі і у зовнішньому та внутрішньому світі людини. Саме у процесі рухової активності відбувається сприйняття у свідомості людини самого факту руху тіла, а внаслідок цього – і самого факту своєї тілесності. Саме тіло людини можна інтерпретувати як притаманний людині матеріальний субстрат внутрішнього потягу до руху, бо все, що існує в самій людині та її буттєвому середовищі знаходиться у постійному процесі змін.

Мета дослідження. У вітчизняній філософській думці феноменологічна філософія тілесності може розглядатися як найбільш адекватна основа розгляду рухової активності, однак при цьому потрібно мати на увазі, що вона не орієнтується на розгляд таких конкретних аспектів реалізації тілесних потенцій людини, як фізична культура та фізичне виховання. Існує відчутний розрив між основами філософії тілесності та теоретико–методологічними і світоглядними засадами освітньої діяльності у царині фізичної культури.

Філософська, світоглядна та методологічна проблематика прямо і безпосередньо присутня у всіх аспектах дослідження та реалізації процесів фізичного виховання та формування фізичної культури. Узагальнюючи спрямованість педагогічних та фізкультурно–оздоровчих досліджень, можна констатувати, що сучасні науковці та педагоги–практики розуміють тілесно–рухову активність не лише на емпіричному рівні, тобто як технології та техніки досконалого виконання тих чи інших фізичних вправ, а й як складову розвитку людини як цілісної істоти. За такого підходу фізична культура, перш за все у її тілесно–руховому вимірі, включається в загальний освітній процес як процес розвитку, становлення і самоактуалізації людини.

Це вимагає аналізу тілесно–рухової активності людини у контексті більш загальних філософських основ особистісного розвитку та організації освітньої діяльності. Одним з найбільш актуальних завдань філософії тілесності відповідно слід вважати синтез практично–емпіричного та теоретико–методологічного рівнів дослідження тілесно–рухової активності людини. З одного боку, необхідно узагальнити наявні емпіричні наукові розвідки у галузі фізичного виховання та фізичної культури до рівня філософського бачення рухової активності як атрибутивної властивості людської тілесності та цілісної людини загалом. З іншого боку, існує настійна потреба філософського розгляду найбільш загальних проблем рухової активності у межах феноменологічної методології філософії тілесності. Тут найбільше значення мають теоретичні настанови західноєвропейської школи екзистенціалізму. На нашу думку, слід також звернути увагу на досвід щодо досліджень світоглядної проблематики вітчизняної філософської школи останньої третини ХХ ст.

Вище вже говорилося, що характерною особливістю сучасної теорії та практики фізичного виховання є визнання необхідності культивування тілесно–рухової активності як основи фізичної культури у широкому світоглядному контексті, в універсальному плані розвитку цілісної людини. Прикладом такого контекстуально–світоглядного підходу може служити класифікація видів рухової активності людини залежно від освоєння нею внутрішнього і зовнішнього середовища і відповідно актуалізації різноманітних потенціалів власного розвитку. При цьому екзистенційна обумовленість рухової активності вже визначально закладена у методологію типізації, визначення напрямів фізичного розвитку людини і навіть у моделювання біомеханічних характеристик рухів у техніці фізичних вправ.

Також слід вказати, що при такому підході тілесно–рухова активність розглядається у тісній єдності з духовним розвитком, оскільки фізичні вправи сприяють удосконаленню морального духу, волі, самоорганізованості людини, а у більш загальному плані – формуванню передумов її гармонійного розвитку. Доцільно також підкреслити взаємозв'язок тілесно–рухової активності с соціокультурними аспектами розвитку людини – у тому сенсі, що в її основі знаходиться соціально обумовлена сенсожиттєва мотивація індивідуального розвитку у вигляді певної екзистенційної чи вітальної потреби.

У зв'язку з цим постають проблеми взаємовпливу тілесно–рухового виміру людини та її духовного світу. Духовні цінності та сенсожиттєві пріоритети людини формуються як фокусування у її внутрішньому світі умов її буття, тілесного перебування у світі та його почуттєвого сприйняття. Загалом будь–яка рухова активність людини пов'язана з впливом певних духовних цінностей, загалом мотивації на її тілесну організацію. Тілесно–рухова активність у контексті духовного життя людини найкраще відображається у межах екзистенційного підходу, коли духовно–індивідуальне, як і духовно–соціальне існує не як самодостатній абсолют, а у відношенні до самого носія цієї духовності, як духовне для самої людини. Важливе значення має і постмодерна настанова відносно

необхідності розуміння діалектики духовна мотивація – тілесно–рухова активність у вимірі комунікативно–діалогічної взаємодії, спрямованості людини на духовний світ та потреби іншого.

Відтак тілесно–рухова активність викристалізується не просто як певна матеріальна подія, а як складова руху духовного світу, почуттів, ставлення людини до себе і середовища свого буття. Вона виступає як «сднання духовної і тілесної сторін буття», ... оскільки суб'єкт тілесної дії «думає» всім тілом, поєднуючи думку і почуття» [4, с. 20]. У свою чергу і духовні екзистенціали людини, її цінності та світоглядні орієнтири постають не як моральні абсолюти, а як почуттєво–мотиваційні основи її активності у світі, перетворюючих дій стосовно себе та середовища свого буття.

Духовне та тілесне поєднуються саме на рівні практичної матеріальної діяльності людини, формою реалізації якої є тілесно–рухова активність. У контексті фізичного виховання світоглядною специфікою слід вважати бачення світу через тілесно–рухову активність, що детермінується духовною мотивацією. Фізична культура при цьому за своїм онтологічним змістом трансцендентує у наявне буття потенціальні можливості людини до саморозвитку, детерміновані її духовними цінностями. Безумовно, при цьому мають місце і певні суперечності на шляху до реалізації людиною потенціалу свого розвитку. Фізична культура спрямована на збереження і розвиток краси і сили людини як природної тілесної істоти, і у якості свого ідеалу має поєднання її духу та тілесності у вигляді інтегрованої цілісності – здорової особистості. У той же час можна говорити про абсолютизацію тілесного у багатьох практиках, як то боді–білдинг, спорт найвищих досягнень, пластика тіла тощо. Дуже часто такі тілесні практики мають по суті декомпенсаторські функції стосовно нереалізованих потенційних тілесних можливостей людини і не орієнтуються ні на ідеали поєднання духовного та тілесного розвитку, ні на цінності цілісної здорової людини.

Філософія тілесності забезпечує поєднання світоглядної та методологічної функції стосовно фізичної культури, даючи підстави для визначення сутності тілесно–рухової активності як процесу формування та прояву сутності людини у єдності її духовних та тілесних характеристик. У межах філософських засад фізичного виховання здійснюється обґрунтування соціально–цільової визначеності різноманітних форм фізичної культури у контексті соціалізуючого цілепокладання, що постійно створює і відтворює у межах системи освіти та виховання систему цінностей та ідеалів, що визначають спрямованість фізичного розвитку людини. При цьому на рівні практичної орієнтації предметом філософії тілесності є вивчення особистісних духовно–тілесних якостей особистості у процесі її становлення. Вона дозволяє поєднати вивчення рухової активності у процесі фізичного виховання із загальною системою соціалізації особистості у середовищі її буття та відповідно сенсами такої активності і її значеннями для інтегрованої життєдіяльності індивіда.

Тілесно–рухова активність як філософсько–феноменологічне поняття створює концептуальну вісь

методологічного і світоглядного пояснення рухової активності як феномену розвитку людини у контексті реалізації закладених у неї потенцій як природної істоти. Воно дає можливість виявити є духовні витоки тілесної, фізичної рухової активності людини, яка є складовою Універсуму і відповідно реалізує своє духовне начало через певні матеріали прояви. Загалом процес формування тілесної організації людини слід розглядати як діалектику дії загальних універсальї розвитку світу та духовно зумовленої активності людини щодо формування себе, свого тіла, простору власного буття. Як вказував Арістотель, «ясно одне, що мається деякий початок і що причини існуючого не безмежні... точно так само і те, звідки береться рух, не складає безмежного ряду» [1, с. 232].

У межах філософії тілесності як теоретичної основи фізичного виховання тілесно–рухова активність розглядається як поєднання тілесно–фізичних і духовно–психологічних характеристик людини у своєрідну цілісність, душетілесність. А сам процес становлення та розвитку у людини виглядає як нескінченість у досягненні прагнень людини до самовдосконалення. При цьому постає питання визначення буттєвих орієнтирів такої тілесно–рухової активності, які можна назвати екзистенціалами фізичного розвитку. Як вказує відомий вітчизняний філософ В. Кебуладзе, «зادля того, щоб зрозуміти істинний сенс тілесності, ми маємо розглянути цю фундаментальну структуру досвіду в інтерсуб'єктивному вимірі» [3, с. 235]. Він розвиває думку Платона, що «тіло індивідуалізує душу», за двома напрямками: як онтологічне буття тіла для самої людини і як її репрезентація для інших людей. Хоча людина є безумовно багатовимірною сутністю з пріоритетністю духовних та соціальних атрибутів, але у буттєвому вимірі вона проявляється тілесно, що примушує філософів, як наприклад, Ж. Сартра, вказувати на тілесні витоки людського буття, оскільки «душа існує зі своїм тілом».

Висновки. Таким чином, духовний світ людини є джерелом її розвитку, визначаючи неврівноваженість її станів у вимірах цінностей, потреб, прагнень тощо. Тілесно–рухова активність трансформує цю неврівноваженість у прояви людини як матеріальної істоти у процесі тілесного, почуттєвого освоєння світу і концентрується на екзистенціалах людського розвитку. Останні і визначають духовну силу людини в протистоянні з дійсністю і здатністю фізично–тілесно реалізувати себе в ній. Звідси зрозуміло, що пошуки людиною себе і свого місця у світі мають віковичну природу і є нескінченими, трансформуючись у різноманітні форми тілесно–рухової активності. Рівень саморозвитку та самореалізації людини визначається у буттєвому вимірі, що поєднує як тілесно–фізичні аспекти, так і духовні витоки знаходження людиною себе і свого місця у світі.

Список використаних джерел

1. Арістотель. Метафізика / Арістотель; пер. с греч. П. Д. Перова, В. В. Розанова. – М.: Ін-т філософії, теології і історії Св. Фомы, 2006. – 386 с.
2. Ібрагімов М. Феноменологія тілесності як «тілесний досвід» у сучасному фізкультурно–спортивному просторі / М. Ібрагімов // Теорія і методика фіз. виховання і спорту. – 2012. – №3. – С.126–133.
3. Кебуладзе В. Феноменологія досвіду // В. Кебуладзе. – К.: Дух і Літера, 2011. – 280 с.

4. Мазов Н. Ю. Смысловое и экзистенциальное измерения спорта / Н. Ю. Мазов // Медицина и образование в Сибири. – 2008. – №3. – С.17–24.

References

1. Aristotel'. Metafizika / Aristotel'; per. s grech. P. D. Pervova, V. V. Rozanova. – M.: In-t filosofii, teologii i istorii Sv. Fomy, 2006. – 386 s.
2. Ibragimov M. Fenomenologija tilesnosti jak «tilesnyj dosvid» u suchasnomu fizkulturno-sportyvnomu prostori / M. Ibragimov // Teoriya i metodyka fiz. vyhovannja i sportu. – 2012. – №3. – S.126–133.
3. Kebuladze V. Fenomenologija dosvidu // V. Kebuladze. – K.: Duh i Litera, 2011. – 280 s.
4. Mazov N. Ju. Smyslovoe i jekzistencial'noe izmerenija sporta / N. Ju. Mazov // Medicina i obrazovanie v Sibiri. – 2008. – №3. – S.17–24.

Lavrova L. V., PhD, associate professor, Head of Department of Education and Culture of Health in Dnipropetrovsk Regional Institute of Postgraduate Education (Ukraine, Dnipro), lavrovalarisa0@gmail.com

Body–physical activity of man as a philosophical concept

The questions of body– physical activity in the context of improving the human research methodology and philosophy of education categorical apparatus are considered. On the basis of systematic and comparative methodologies, approaches combining social philosophy, philosophy of health and philosophy of education reveals unexplored aspect of the problem associated with definition of review methodological principles and the role of motor activity in the development of man. It is shown that physical activity is a sphere combination of spiritual and bodily and therefore the formation of the whole man. Its grounded the necessity of emphasizing locomotor activity in the process of identifying individual trajectories of human development in the educational process.

Keywords: philosophy of education, people, spiritual, physical, self-development, physical activity.

* * *

УДК 130.122

Шаповалова І. В.,

кандидат філософських наук, доцент, Національний університет кораблебудування ім. адмірала Макарова (Україна, Миколаїв), ira.shapovalova@gmail.com

СОВІСТЬ В МОРАЛЬНИХ ТРАДИЦІЯХ ОСОБИСТОСТІ І СУСПІЛЬСТВА: СОЦІАЛЬНО–ФІЛОСОФСЬКИЙ АНАЛІЗ

Здійснюється соціально–філософський аналіз поняття «совість», яке відображає всезагальні зв'язки і взаємодії соціальної дійсності, представляє собою систему принципів, основу моральних традицій та культури особистості і суспільства. Представлена історико–філософська експозиція поглядів на сутність і механізми совісті. З'ясовано, що совість є невід'ємним елементом саморегуляції і самоорганізації життєдіяльності людини і суспільства.

Ключові слова: совість, виховання, самовиховання, моральна традиція, особистість, культура.

Совість – це провідна категорія соціальної філософії, найбільш складне структурно–функціональне утворення моральної самосвідомості, інструмент суспільної оцінки і моральної самооцінки особистості.

Совість за походженням і призначенням має всезагальне значення, охоплюючи усіх людей, вона закріплюється в моральних традиціях та основах культури особистості, які створюються у тривалому процесі історичного розвитку суспільства.

Результатом інтеріоризації особистістю моральних вимог суспільства в її самовимозги є почуття морального обов'язку. На сторожі морального обов'язку особистість ставить совість. Щодо цього досить влучне міркування висловив сучасний латвійський філософ Август Мілте: «Чим складніший внутрішній світ особистості, чим багатоманітніші відносини людини з навколишнім